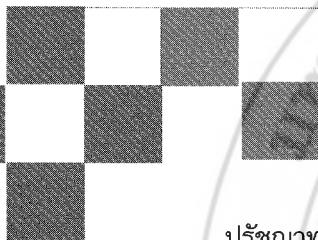

กระบวนการทัศน์การวิจัย

Research Paradigm

ดร.พรเลิศ อากาหนุหัด*

ปรัชญาทางวิทยาศาสตร์ (Philosophy of Science) เป็น รากฐานในการวิจัยไม่ว่าในสาขาใด รวมถึงการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นมีความแตกต่างจากการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือผลของการวิจัยทางสังคมศาสตร์อาจจะเป็นลิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัว อาจแปรเปลี่ยนไปตามสภาพของแต่ละสังคม และเวลาที่เปลี่ยนไป ดังนั้นในทางสังคมศาสตร์อาจไม่สามารถสร้างทฤษฎีที่คงที่ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้เหมือนทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ นักวิจัยทางสังคมศาสตร์จึงได้พยายามหลีกเหลี่ยงที่จะใช้คำว่า “ทฤษฎี” แทนลิ่งหรือข้อความที่เป็นเหตุผลที่ใช้อธิบายผลการวิจัย และคำที่นักสังคมศาสตร์ได้นำมาใช้กันอย่างแพร่เพื้อเทียบเคียงกับคำว่า ทฤษฎีคือคำว่า “พาราไดม์” หรือ “กระบวนทัศน์” (Paradigm)

ในแห่งมุมของการวิจัย Hussey and Hussey (1997,47) ให้ความหมายของ paradigm ว่าหมายถึง แนวปฏิบัติเชิงวิทยาศาสตร์บนพื้นฐานของปรัชญาและฐานคติเกี่ยวกับวิธีการทำการวิจัย Morgan (1979) เสนอว่าพาราไดม์ สามารถถูกใช้ใน 3 ระดับ

*ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

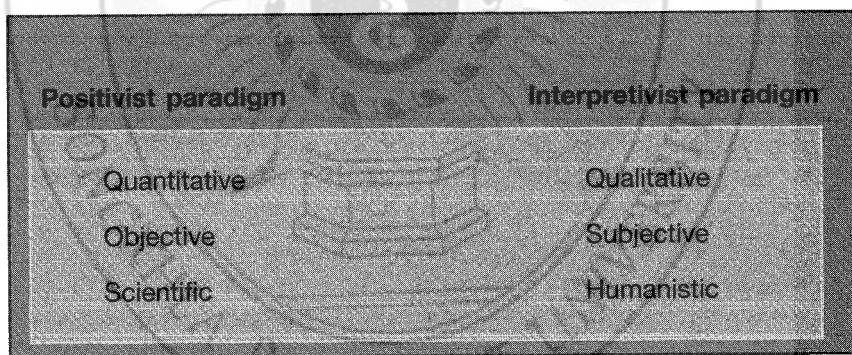
ระดับปรัชญา (philosophy level) พาราไดม์จะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเบื้องต้นในสิ่งต่าง ๆ ของบุคคล

ระดับสังคม (social level) พาราไดม์จะแสดงแนวทางในการดำเนินงานวิจัยของนักวิจัย

ระดับเทคนิค (technical level) พาราไดม์จะกำหนดวิธีและเทคนิคที่ควรจะใช้ในการทำวิจัย

ดังนั้นความเชื่อเบื้องต้นของแต่ละบุคคลจะสะท้อนถึงให้เห็นถึงวิธีในการออกแบบวิจัย การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลลดลงจนถึงการนำเสนอและเขียนรายงานของบุคคลคนนั้น ด้วยเหตุนี้จึงมีความสำคัญมากที่นักวิจัยจะต้องทำความเข้าใจถึงพาราไดม์ในตัวของนักวิจัยเอง เพราะพาราไดม์ในตัวของนักวิจัยแต่ละคนจะเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิจัยทั้งกระบวนการของนักวิจัยนั้น ๆ

พาราไดม์ของการวิจัยมี 2 พาราไดม์หลัก คือ positivist paradigm หรือ กระบวนการทัศน์เชิงปฏิฐาน และ interpretivist paradigm หรือ กระบวนการทัศน์เชิงตีความ อย่างไรก็ตามทั้งสองพาราไดม์ไม่ได้มีเส้นแบ่งเขตที่ชัดเจน และแต่ละพาราไดม์มีคำอื่น ๆ อีกหลายคำที่มีความหมายคล้ายคลึงและมักใช้แทนกัน

Creswel (1994) เสนอว่า positivist paradigm เป็นแนวเชิงปริมาณ (quantitative) ส่วน interpretivist paradigm เป็นแนวเชิงคุณภาพ (qualitative) และเมื่อพิจารณาถึงสมมติฐานทางปรัชญาพาราไดม์ทั้งสองพาราไดม์มีความแตกต่างกันดังนี้

สมมติฐานทางอภิปรัชญา (ontological assumption) เป็นสมมติฐานที่มีความเชื่อว่าความจริงต่าง ๆ ได้มีปรากฏขึ้นอยู่แล้ว ขึ้นอยู่ว่าแต่ละบุคคลจะมองความจริงที่ปรากฏนั้นอย่างไร ในกรณีของ positivist นั้น เชื่อว่านักวิจัยจะมองความจริงที่ปรากฏอย่างเป็นวัตถุวิสัย (objective) คือ เข้าใจสิ่งที่ปรากฏอยู่ด้วยการสำรวจโดย ปราศจากความรู้สึกส่วนตัว ส่วน interpretivist นั้น เชื่อว่านักวิจัยมองและเข้าใจความจริงอย่างอัตติวิสัย (subjective)

สมมติฐานทางญาณวิทยา (epistemological assumption) เป็นสมมติฐานเกี่ยวกับ วิธีและความรู้ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะพัฒนาความรู้เพื่อเข้าใจความจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ หรือในบริบทของงานวิจัย จะหมายถึงวิธีการในการวิจัยของนักวิจัย ในกรณีของ positivist เชื่อว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสำรวจและวัดค่าได้เท่านั้นที่น่าเชื่อถือ ได้ว่าเป็นความรู้ นักวิจัยจะพยายามเป็นอิสระจากลิ่งคีกษา ในขณะ interpretivist นั้น เชื่อว่าเพื่อให้สามารถเข้าใจ นักวิจัยจะพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งที่กำลังศึกษา

สมมติฐานทางคุณวิทยา (axiological assumption) เป็นสมมติฐานเกี่ยวกับค่านิยม (values) พวก positivist เชื่อว่าวิทยาศาสตร์และกระบวนการวิจัยนั้นปราศจากค่านิยม (value-free) พวกเขายังสนใจเรื่องของลัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เขากำลังศึกษา และเชื่อว่าสิ่งที่ศึกษาเหล่านั้นมันเกิดขึ้นและมีอยู่แล้วก่อนที่จะทำการศึกษา และเชื่อต่อไปอีกว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ศึกษานั้นจะไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากการศึกษาและสิ่งเหล่านั้นจะคงมีอยู่ต่อไปแม้การศึกษาจะสิ้นสุดไปแล้ว ในทางตรงกันข้าม interpretivist เชื่อว่าค่านิยมมีอยู่ในตัวนักวิจัย และค่านิยมเหล่านี้เป็นตัวช่วยแยกแยะว่าอะไรที่เป็นความจริง และการตีความก็มาจากการค่านิยม ในตัวนักวิจัย

สมมติฐานทางระเบียบวิธี (methodology assumption) เป็นสมมติฐานที่เกี่ยวกับ กระบวนการทำการวิจัย ที่เชื่อมโยงพาราไดม์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว พวก positivist สนใจที่จะศึกษาแนวคิด (concept) ที่สามารถให้นิยามเชิงปฏิบัติการ (operationalization) ได้หรือ คือสามารถถูกบรรยายลักษณะและวัดค่าได้ มักใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่และมีการตั้ง สมมติฐาน และกระบวนการวิจัยเป็นแบบอนุมาน (deductive process) ในขณะที่ interpretivist ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กและเป็นกระบวนการแบบอุปมา (inductive process)

Deductive and Inductive

การอนุมานและอุปมา

Positivist มักจะนิยมใช้วิธีวิจัยแบบ Deductive เนื่องจากเชื่อว่า ความจริงหรือ ทฤษฎีต่าง ๆ ปรากฏอยู่แล้วในธรรมชาติ ผู้วิจัยเพียงแต่ใช้ความสามารถของตนเองเข้าใจ หรือพิสูจน์ทฤษฎีนั้น การวิจัยจึงเริ่มจากทฤษฎีที่ต้องการพิสูจน์ และหาวิธีการพิสูจน์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้คำตอบตามทฤษฎีนั้น ส่วน Interpretivist มักนิยมใช้การวิจัยแบบ Inductive เนื่องจากมีความเชื่อว่า มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และยากที่จะทราบว่ามีทฤษฎี ใดที่จะสามารถดำเนินอยู่ได้ตลอดไป ดังนั้นงานวิจัยจึงเริ่มจากความเข้าใจของนักวิจัยผสาน กับประสบการณ์ที่มีอยู่ รวมทั้งการลังเกตข้อมูลหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ และพัฒนา จนกระทั่งเป็นทฤษฎีหรือเป็นสิ่งที่ยอมรับทั่วไป

Deductive เป็นการอนุมานจากหลักการหรือปรากฏการณ์ทั่วๆ ไป สู่ปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจง เช่น

ข้อมูลและกำลังใจในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

กิจการ ก มีพนักงานให้ถูกออกจากการงานมาก

ประสิทธิภาพของกิจการ ก จะต่ำลง

สำหรับ Inductive เป็นการอุปมานจากเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจงไปสู่เหตุการณ์ทั่วไป เช่น

กิจการ ก, ข, ค.....มีพนักงานถูกให้ออกจากการงานมาก

กิจการ ก, ข, ค.....มีประสิทธิภาพการทำงานลดลง

ข้อมูลและกำลังใจในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

ในการวิจัย อาจใช้เหตุผลเชิงอนุมานและอุปมานควบคู่กันไป กล่าวคือ จากหลักทฤษฎีที่เขียนไว้ก้าง ๆ นักวิจัยอาจอนุมานไปสู่สมมติฐานที่เป็นรูปธรรมสามารถทดสอบได้ในขณะเดียวกันจากผลการทดลองต่าง ๆ ก็อาจสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้โดยใช้วิธีอุปมาน

อาจกล่าวได้ว่าวิจัยในแนวคิดของ positivist นั้นเป็นการวิจัยที่ยึดหลักระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจเรียกว่า “วิจัยเชิงปริมาณ” ส่วนการวิจัยในแนวคิดของ interpretivist นั้น เป็นการวิจัยที่เน้นกระบวนการวิจัยที่เน้นการตีความและให้ความหมายแก่ปรากฏการณ์ที่นักวิจัยทำการศึกษาหรืออาจเรียกว่าเป็น “การวิจัยเชิงคุณภาพ”

การวิจัยเชิงปริมาณถูกวิพากษ์จาก interpretivist ว่าเป็นการวิจัยที่ถูกจำกัดด้วยฐานคติทางวิทยาศาสตร์ จึงไม่สอดคล้องกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เนื่องจากว่าการ

ศึกษาทางสังคมศาสตร์ที่เป็นการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมนั้นจะเกี่ยวข้องกับมิติที่สับซ้อนกว่าที่จะใช้วิธีการแบบวิทยาศาสตร์ ด้วยการวัดของมาเป็นตัวเลข แล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์ที่นำไปใช้อ้างอิง นอกจากนี้ยังถูกวิพากษ์อีกว่าแม้นักวิจัยเชิงปริมาณจะมีวิธีการที่รัดกุมและเข้มเพียงใดในการที่จะทำให้การวัดมีความเป็นปัจจัย และเชื่อถือได้ แต่ผลของการวิจัยก็ยังผิดแผกและเป็นเพียงส่วนเล็กๆ ไม่สะท้อนองค์รวมของปรากฏการณ์ที่ศึกษาหรือไม่สามารถเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของลิ่งที่ศึกษา

อย่างไรก็ตามการวิจัยในแนวคิดของ Interpretivist ก็ถูกวิพากษ์เช่นกันว่าเป็นแนวคิดและแนวทางที่เป็นอัตโนมัติ ขาดความชัดเจน เพราะผ่านการตีความของนักวิจัยมากกว่าการสะท้อนปัญหาตามที่เป็นจริง

จากข้อจำกัดของการวิจัยทั้งสองจึงได้เกิดมีแนวคิดการวิจัยแนวคิดใหม่ขึ้นมาเพื่อลดข้อจำกัดของแนวคิดทั้งสอง แนวคิดใหม่นี้เรียกว่า สังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์ (Critical Social Science) เป็นแนวคิดการวิจัยที่จะใช้การผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ที่เน้นวิภาควิธี (Dialectic technique) โดยให้ผู้วิจัยมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำในกระบวนการวิจัย การวิจัยตามแนวคิดนี้ที่นิยมใช้กันมากได้แก่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

อ้างอิง

คงเพ็ญ ตรัยมงคล และ สุภาพ ฉัตตราภรณ์. การออกแบบวิจัย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2543.

วัชราภรณ์ สุริยภิวัฒน์. วิจัยธุรกิจคุณใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

Creswell, John W. **Research Design Qualitative and Quantitative Approaches**, Thousand Oaks : Sage, 1994

Hussey, Jill and Hussey, Roger. **Business Research**, Macmillan Press, 1997

Morgan, Gareth "Response to Mintzberg" in **Administrative Science Quarterly**, 24(1), 1979.

Neuman W. Lawrence. **Social Science Methods: Qualitative and Quantitative Approaches**. Boston, Allyn and Bacon, 1997